



**INFOBLAD  
2007/1**

**ANTWERPSE VERENIGING  
BODEM <sup>EN</sup> GROTONDERZOEK**

## Bestuur van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek

- Zetel:** Gerarduslei 35, 2180 Ekeren
- Voorzitter:** Eugène Warmenbol, Van Elewyckstraat 36, 1050 Brussel  
02 640 81 48 - ewarmenb@ulb.ac.be
- Secretaris:** Marc Hendrickx, Kipdorp 37/21, 2000 Antwerpen  
03 237 63 63 - marc.hendrickx@fulladsl.be
- Penningmeester:** Pieter Oomen, Hoornstraat 12, 2000 Antwerpen  
03 234 20 72 - pieter.oomen@pandora.be
- Leden:** Stefaan Grieten, Gratiekapelstraat 24, 2000 Antwerpen  
0497 452 802 - stefaan.grieten@skynet.be  
Anne-Mie Havermans, Gerarduslei 35, 2180 Ekeren  
03 665 02 19 - annemie.havermans@tele2allin.be  
Petra Maclot, Korte Brilstraat 7, 2000 Antwerpen  
03 234 20 99 - petra\_maclot@hotmail.com  
Wim Strecker, Blindestraat 18, 2000 Antwerpen  
03 232 96 63 - wim@strecker.be

**LIDGELD:** € 20 per jaar – Rekeningnummer 320-0740973-60

Leden ontvangen per jaar tweemaal het BULLETIN en viermaal het INFOBLAD. Zij hebben toegang tot alle activiteiten, rondleidingen en voordrachten. Deze worden steeds aangekondigd in het Infoblad en via de website. Nog voorradige Bulletins zijn te koop bij de penningmeester.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toelating van de uitgever.

Lay-out: Wim Strecker, Antwerpen – info@strecker.be

Verantwoordelijke uitgever: Marc Hendrickx; Kipdorp 37/21, 2000 Antwerpen.

## AGENDA

### Maandag 26 februari 2007

- 20 uur: Statuair jaarvergadering voor leden
- 20.30 uur: Voordracht  
*Tim Bellens brengt ons een verslag over de activiteiten van de stedelijke dienst archeologie in het jaar 2006 en geeft een prognose voor het jaar 2007. Karen Minsaer onderhoudt ons daarna over de heropbouw van de vestingbouw aan de Nationale Bank.*
- Nieuwjaarsdrink  
Locatie: Salons Arcadia, Venusstraat 19, 2000 Antwerpen.

### JAARVERGADERING: maandag 26 februari 2007

Op het programma staan de volgende punten:

- Voorlezing van het verslag van de jaarvergadering van 27 februari 2006 door de secretaris
- Voorlezing van het financieel verslag 2006 door de penningmeester
- Samenvatting van werkjaar 2006 door de secretaris
- Prognose activiteiten 2007 door de secretaris

Op deze jaarlijkse statuair vergadering stelt het AVBG-bestuur voor om de naam 'Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek' te wijzigen in 'Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie en Geschiedenis' - zodat de afkorting A.V.B.G. in het voorstel behouden kan blijven.

De naam 'Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek' dekt immers inderdaad al lang niet meer de inhoud van de activiteiten van de vereniging. De idee voor de naamsverandering sudderde dan ook al jaren en werd opgesteld na een discussie in het bestuur, waarbij de consensus groot was.

Zoals in elke VZW moet het voorstel tot naamswijziging in het kader van de recente VZW-reglementering gepaard gaan met zekere vormvereisten. Ze veronderstelt immers een verandering van de statuten (met name art. 1 van de statuten verschenen in het B.S. 13/12/1962, p. 1903-4) en bijgevolg een bijzondere statutaire vergadering waarin voor zo'n statutenwijziging een 2/3 meerderheid vereist is, op voorwaarde dat 2/3 van de leden aanwezig is (het 'quorum') of vertegenwoordigd via een (schriftelijke) volmacht; zo het quorum van 2/3 niet wordt bereikt moet een tweede vergadering worden bijgeroepen waar een 2/3 meerderheid zonder quorum geldt.

**WE ROEPEN DE LEDEN DAN OOK OP OM TALRIJK AANWEZIG TE ZIJN OF ZICH BIJ VOLMACHT TE LATEN VERTEGENWOORDIGEN!**

## Poort terug, monument weg

In 2005, toen er volop gesloopt werd op de site stadsfeestzaal, verdween het pand Kolveniersstraat 19 (cf. Infoblad AVBG 2005/2, p. 9). Het verlies van een historisch pand van die allure is altijd erg te betreuren, maar in dit geval was het bovendien vreemd te moeten vaststellen dat het gebouw alvast op de maquette van het project wél te zien was. Wie nu door de Kolveniersstraat loopt, begrijpt hoe de vork in de steel zit. Er is immers met beton en ander hedendaags bouw materiaal een gebouw opgetrokken dat misschien het volume en gevelcompositie van het gesloopte historische pand benadert, maar geen enkele historische waarde heeft. Het enige authentieke relict is de monumentale 18de-eeuwse ingangspoort, meer dan waarschijnlijk van vernieling gespaard omwille van het herkenbaar esthetische karakter ervan. Onnodig te zeggen dat een dergelijke aanpak van ons bouwkundige erfgoed een groteske aanfluiting is van monumentenzorg. Dit gaat nog een stap verder dan het (terecht) geïllustreerde façadeisme, dat nog zo welig tiert. Wat in de Kolveniersstraat gebeurd is, omvat immers niet alleen de vernieling van een belangwekkend monument, maar vervolgens ook nog eens de degradatie van de poort tot een soort tache de beauté op de betonnen smoel van een pseudo-historische nieuwbouw. Met monumentenzorg heeft deze ingreep alleszins niets te maken.

Los van alle tandengeknars daarover vormt deze realisatie een nieuwe schakel in het merkwaardige 'monumententraject' dat in deze buurt ontstaan is. Op de Wapper staat immers de façade van residentie de Fraula, afgebroken in 1963. Een steenworp verder prijkt café Horta, opgebouwd rond enkele relicten van het in 1965 gesloopte Volkshuis van Horta in Brussel. Samen met de poort in de Kolveniersstraat illustreren ze dat de praktijk van monumentenzorg in België van in de jaren 1960 tot op heden globaal gezien steeds grote mazen en achterpoorten vertoond heeft en nog vertoont; lacunes waar belangrijke delen van het bouwkundige patrimonium moeiteloos doorheen tuimelen, richting sloop en teloorgang. In dat opzicht zijn ze dus niet uniek. De bedreiging en vervolgens de sloop van het Volkshuis van Horta in Brussel, een absoluut hoogtepunt van de Belgische art nouveau, lokte weliswaar internationaal een storm van protest uit, en lokaal heeft de afbraak van het hôtel De Fraula, eertijds één van de meest markante residenties van de aristocratische Keizerstraat en een meesterwerk van Jan Pieter Van Bourscheit de Jongere, ook heel wat beroering gewekt.

Wel illustreren ze binnen een wandeltraject van enkele 100en meters, ad hoc de gevolgen van een structureel falend monumentenbeleid door de decennia heen: in het geval van De Fraula de heropbouw van een historische gevel in 1986, losgerukt van zijn oorspronkelijke functionele, bouwkundige en geografische

context en ten dienste van het culturele prestige van een bankinstelling in één van de drukste wandelstraten van Antwerpen; vervolgens de eclectische integratie van eveneens uit hun context gehaalde spanten uit een Brussels Volkshuis in een trendy café, waarbij het prestige van 's lands meest beroemde architect vlot gerecupereerd wordt, terwijl diezelfde relictten evengoed herinneren aan de decennia aanslepende verkommering van de gedemonteerde fragmenten van het volkshuis; en tenslotte het recente plakwerk in de Kolveniersstraat. Mogelijk ligt in elk van deze dossiers een gemeende poging tot eerbaar compromis ten grondslag aan het resultaat, waarvan desgevallend akte. Maar de bundeling van deze drie naburige voorbeelden samen krijgt hoe dan ook de allure van een parcours. Het doet haast aan als de monumentenzorg-versie van reconstructies van 'typische en authentieke' wijken op wereldtentoonstellingen, zoals Oud Antwerpen op de wereldtentoonstelling van 1894, waar de bezoeker een nostalgische visie kreeg van stadsgezichten en monumenten uit het historische stadshart, die in de decennia daarvoor onherroepelijk waren verdwenen.

STEFAN GRIETEN

*Kolveniersstraat 19 (Foto Wim Strecker, 2006-11-01)*





*Kolveniersstraat 19 (Foto's Wim Strecker, 2007-01-31, onder; 2006-11-01, boven)*





*Interieurdetail van het 'Grand café Horta', Maria Pijpelincxstraat. Herbruikte spanten uit het Volkshuis van Horta in Brussel, gesloopt in 1965. (Foto Wim Strecker, 2006-12-23)*

*Fortis-gebouw op de Wapper, met geïntegreerde voorgevel van het hôtel de Fraula van de Keizerstraat in Antwerpen, gesloopt in 1963. (Foto Wim Strecker, 2007-02-03)*





## Het taboe is van 'A'

Sinds enkele jaren tekent zich rond het bouwkundig erfgoed in Antwerpen een tendens af, die zich generaties lang niet op deze schaal heeft voorgedaan. Het gaat niet zozeer om kleine en grotere verminkingen in de brede categorie van belangwekkende monumenten, die op termijn leiden tot een meer algemene verschraling en verloederling van het monumentenpatrimonium in de stad. Het afkappen van historische bepleistering, inclusief muurschilderingen, het stevig zandstralen van gevels, het vervangen van origineel raamwerk door pvc, deze en andere vernielingen kunnen jaar in, jaar uit moeiteloos getraceerd worden tijdens een alledaags wandelingetje in eender welke buurt van de stad. Sommige van deze ingrepen zijn, als *pars pro toto*, aangeklaagd in korte berichten in het Infoblad van de AVBG, vaak als enig geregistreerd commentaar op deze aanhoudende motregen van aantastingen.

Hoe erg ook, het gaat niet om de aantasting van die brede zone. Neen, het gaat om de verovering van het kerngebied zelf. Sinds kort lijkt er immers een grens overschreden, waardoor een gebied betreden wordt dat tot een andere dimensie behoort. Een dimensie waarvan gedacht kon worden dat ze misschien niet onaantastbaar was, maar toch met de nodige behoedzame eerbied zou behandeld worden. Het betreft hier de zone van gebouwen en gebieden die Antwerpen symboliseren en samenvatten, omdat ze aan de oorsprong van de stad liggen, omdat ze de geschiedenis ervan wezenlijk bepaald hebben, omdat ze mettertijd tot het stenen geheugen van de stad zijn gaan behoren, omdat ze als reliekhouders van de Antwerpse geschiedenis gekoesterd zijn, gevrijwaard tegen vernietigende ingrepen, heropgebouwd na natuurrampen, of gewoon uitgegroeid tot ikonen van het stadsbeeld, en opgenomen in het walhalla van stadsgidsen, postkaarten en toeristische routes. Deze zone wordt ontdaan van haar evident geachte bescherming en vrijgegeven aan een cultureel getinte commercialisering.

Het hele Burchtgebied, archeologisch de allerbelangrijkste zone van de hele stad, dreigde in 2004 het bouwterrein te worden van een bouwproject, zonder garantie van een deugdelijk archeologisch onderzoek en zorg voor de bewaarde restanten van de burchtmuur (cf. Infoblad AVBG 2004/4). Deze dreiging is weliswaar afgewenteld, maar waakzaamheid blijft geboden nu een projectontwikkelaar een realisatie plant in de aanpalende zone van het Badhuis. Het Steen zelf verliest binnenkort zijn museale functie ten voordele van het MAS, en zou volgens krantenberichten een horecafunctie krijgen. Na jarenlange verwaarlozing worden Handelsbeurs en Schippersbeurs een meersterrenhotel. Het Ko-



1



2



ninklijk Paleis op de Meir dreigt na de vakkundige restauratie gedegradeerd te worden tot commerciële ruimte, waarbij het binnengebied van koer en tuin een flaneerpad tussen Meir en Wapper zou worden. Ook de toekomst van het door Jan Pieter Van Bourscheit ontworpen hôtel du Bois de Vroylande in de Lange Nieuwstraat - de voormalige 'burgerlijke stand' - ziet er niet bepaald florissant uit.

Welzeker impliceert monumentenzorg reflectie over en bereidheid tot eigen-tijdse invulling en omgang van monumenten. Het dient echter doordacht te gebeuren, op basis van professioneel onderzoek, overleg met deskundigen en met respect voor de waarde en de cultuurhistorische en maatschappelijke envergre van het monument. Zeker als het tot de historische canon van de stad gebeurt. En dat taboe is van 'A'.

STEFAAN GRIETEN

*1. Steen, Steenplein (2006-11-21) – 2. Badhuis, Burchtgracht (2006-12-13) – 3 en 4. Koninklijk Paleis, Meir (2004-02-18) – 5. Hôtel du Bois de Vroylande, Lange Nieuwstraat en 6. Handelsbeurs, kant Borzestraat (2006-12-17). – Foto's Wim Strecker.*







*Deze belangwekkende historische panden op de hoek Mutsaardstraat en Klapdorp worden momenteel gesloopt. – Foto's, Wim Strecker, 2007-01-21*

